

◆◆◆ VERES SZABOLCS

Katolikus ifjúsági egyesületek Kárpátalján 1919–1944 között

A katolikus ifjúsági egyesületek bemutatása a két világháború között eltelt időszakban több szempontból is nehézségekre ütközik. E témakört mélyebben vizsgálva nagyobb betekintést kaphatunk a kor társadalmába. Ugyanakkor komoly problémát jelent, hogy nagyon kevés levéltári forrás áll rendelkezésünkre, és a vonatkozó egyházi feljegyzések is rendkívül hiányosak. A magyar szakirodalom a magyarországi egyházi ifjúsági szervezetek történetének feldolgozására koncentrálna a múlt század húszas–harmincas éveire vonatkozásában, a cseh (szlovák) tudományosság számára a kárpátaljai (Podkarpatská Rus) katolikus egyház szervezeteivel kapcsolatos témakör pedig szinte nem is létezik. Egyedüli forrásként az esetleg még élő tagok beszámolóit lehetnek segítségünkre, vagy olyan kivételes esetek, mint a Katolikus Ifjúsági Egylet vagy a Szívgyárdé, amikor véletlenül kerülnek elő értékes iratanyagok.

KÁRPÁTALJA CSEHSZLOVÁKIA KÖTELÉKÉBEN

Az I. világháborút lezáró békeszerződések után, 1919. szeptember 10-én a Saint-Germain-en-Laye-ben aláírt szerződés értelmében a mai Kárpátalja – nagyjából a történelmi Ung, Bereg, Ugocsa vármegyék és Máramaros vármegye nagyobb része – Podkarpatská Rus néven a Csehszlovák Köztársaság fennhatósága alá került.¹ Az itt élőknek rövid idő leforgása alatt azzal kellett szembenézniük, hogy egy újonnan alakult állam, Csehszlovákia állampolgárai lettek, nemzetiségi és vallási hovatartozásuktól függetlenül.

Kárpátaljának a csehszlovák államhoz csatolása után a magyar ajkú katolikus népesség nagyon nehéz helyzetbe került. Elveszítette jelentős búcsújáró helyeit, hiszen azok az új határokon túl voltak. Az egyik legfontosabb

---

¹ FEDINEC Csilla, *A kárpátaljai magyarság történeti kronológiája 1918–1944* (Galánta – Dunaszerdahely, Fórum Intézet – Lilium Aurum, 2002) 55.

ezek közül Máriapócs, amely Magyarország trianoni határain belül maradt. Az itt élők helyzetét azonban nemcsak a határmódosítások és a hirtelen lezajlott impériumváltás nehezítette, hanem a kormánykörök, az ideiglenesen kirendelt cseh hivatalnokok, a sajtó és a Csehszlovák Nemzeti Demokrácia (Československá Národní Demokracie) nevű párt is kifejezetten ellenségesen viszonyultak a katolicizmushoz.² A katolikus egyházban a megszállt magyarországi területeken Prága a magyarság védelmezőjét látta, Kárpátalján a Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye esetében pedig az egyházi uniót a magyar uralom maradványának tekintette.³ A csehszlovák hatalom, hogy minél jobban megszilárdítsa hatalmát Kárpátalján, a „divide et impera” elvét alkalmazta. Az új vezetés ellenszenva a katolikus egyházzal kapcsolatban és a kárpátaljai cseh politika igen nagy támaszra talált a pravoszlávok tömegében is.⁴

KATOLIKUS MOZGALMAK KEZDETE PODKARPATSKÁ RUSBAN

Az I. világháború befejezését követő bonyolult politikai helyzetben, hogy Közép-Európát megóvják a kommunista mozgalmaktól,⁵ valamint megakadályozzák a pravoszlávia térnyerését és a katolikus hívek elvesztését, a Vatikán a térség katolikus közösségeinek kiemelt támogatása és megerősítése mellett foglalt állást. A Pápai Missziós Művek, melynek működése átfogta az egész egyházat (1920-ban 130 országban volt jelen), segítséget nyújtott a közép- és kelet-európai területek számára.

A Hitterjesztés Ügye Társaságot (latinul: Pontificium Opus a Propagatione Fidei, a Kárpátaljához kapcsolódó forrásokban gyakran a Hitterjesztés Ügye Társaság néven szerepel) Pauline Jaricot Lyonban alapította 1822-ben. Tagjai naponta imádkoztak a misszióért, hetente pedig missziós célokra adományokat gyűjtöttek (magyarországi központjuk Budapesten, a VII. kerületben, a Damjanich utca 70-ben volt).⁶ 1922-ben, alapításának 100. évfordulóján újraszervezték a társaságot. A Vatikán Csehszlovákiában is megalapította a szervezetet, négy nemzeti központtal (cseh, szlovák, német és ruszin). Ilniczky Sándor (1889–1947) kanonokot nevezték ki a Hitterjesztés Ügye Társaság kárpátaljai vezetőjének.⁷ A társaság fő célja a keresztény élet

² CYWIŃSKI, Bohdan, *Tűzpróba. Egyház, társadalom és állam Közép-Kelet-Európában I* (Piliscsaba, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, 1999) 162–163.

³ DARAS GÁBOR, *A rutén kérdés tegnap és ma* (Budapest, Magyar Nemzeti Szövetség, 1938) 51.

⁴ ORTUTAY TIVADAR, *Cseh világ a Kárpátokban* (Ungvár, Kapisztrán nyomda, 1941) 100.

⁵ BENVIN, Sebastian, *Az egyház egyik legnagyobb segítség-szervezete*, in *Új Ember* (2008. jún. 15.) 7.

⁶ MIHALOVICS ZSIGMOND, *A világi apostolkodás kézikönyve* (Budapest, Szent István Társulat, 1942) 274.

⁷ BOTLIK JÓZSEF, *Hármas kereszt alatt. Görög katolikusok Kárpátalján az Ungvári uniótól napja-*

szeretetére való nevelés volt, amivel összhangban volt egy másik cél is, az ifjúság megszólítása. Lapjukat, a *Missziós Közlönyt* (Миссийный Висник) Ungváron nyomtatták, kéthavonta, 2500 példányban jelent meg. 1935-re a minden második hónapban megjelenő lap példányszáma már elérte a 6000-et. A lapot maga Illiczky szerkesztette.

Már itt jól tetten érhető a Vatikán és a helyi, kárpátaljai katolikus vezetés azon szemléletváltása, hogy a világháborút megelőző évekhez képest a híveket már egyre fiatalabb korban szerette volna megszólítani. A mély vallásosság, a vallásos neveltetés és gondolkodás a „nagy birkózás” előtti időkben is fontos szerepet játszott. A háború utáni időszakban viszont gyökeresen megváltozott a helyzet, és a vallás a Magyarországtól elcsatolt területeken egyben politikai jelentőséget is kapott.

Az új korszak változásait és az ifjúság megszólítására helyezett mind nagyobb hangsúlyt jól érzékelteti XI. Piusz pápának a húszas évek elején kiadott *Ubi arcano Dei consilio* kezdetű enciklikája. Ebben megállapítja, hogy az ifjúság neveléséből kihagyták Istent, Krisztust. Ennek pedig egyenes következménye lett az oktatás szekularizálódása. Az iskolában burkoltan és nyíltan is támadták a vallást, a gyerekek pedig úgy kezdték gondolni, hogy vajmi kevés értéke lehet a helyes élet vonatkozásában annak, amiről szinte semmit, vagy csak becsmérlő szavakat hallanak.⁸ Jól mutatja mindez az egyháznak az első világháború utáni helyzetét Európában és a jövővel kapcsolatos nehézségeit. Miután Istent és törvényeit száműzték a tanulmányokból, nehéz volt elképzelni, hogyan is lehetne a fiatalságot a rossz kerülésére és a tisztesség, vallásos életre nevelni.

Honnan fognak a család és polgári társadalom számára jó erkölcsű, béke- és rendszerető és a közjóra alkalmas és hasznos emberek elegendő számban kikerülni? [...] miután a keresztény bölcsesség parancsait elvetették, a viszálykodások magvai mindenütt alkalmas talajba szóródtak, s végül felburjánoztak abban a szörnyű háborúban, amely nemhogy elcsigázta és ellankasztotta volna a népek és a társadalmi rétegek között a gyűlöletet, hanem ellenkezőleg, erőszakkal és vérrel erősebben táplálta.⁹

Ez indította arra a Vatikánt, hogy az ifjúság védelmét és megerősítését tekintse az adott korszak egyik legfontosabb feladatának. A Szentsek ezen álláspontja ösztönözte a katolikus ifjúsági szervezetek megalakulását az olyan nehéz helyzetbe került vidékeken is, mint Kárpátalja.

inkig (1646–1997) (Budapest, Hatodik Síp, 1997) 249.

⁸ Vö. Pius XI, Enc. *Ubi arcano Dei consilio* (1922. dec. 23.) nr. 30, https://www.vatican.va/content/pius-xi/en/encyclicals/documents/hf_p-xi_enc_19221223_ubi-arcano-dei-consilio.html (2021. 09. 01.), magyarul: http://www.ppek.hu/konyvek/XI_Pius_Ubi_arcano_Dei_consilio_kezdetu_enciklikaja_Krisztus_bekejerol_1.pdf (2021.10.18.) (Martin Aurél fordítása).

⁹ Uo. nr. 30–31.

KATOLIKUS IFJÚSÁGI MOZGALMAK

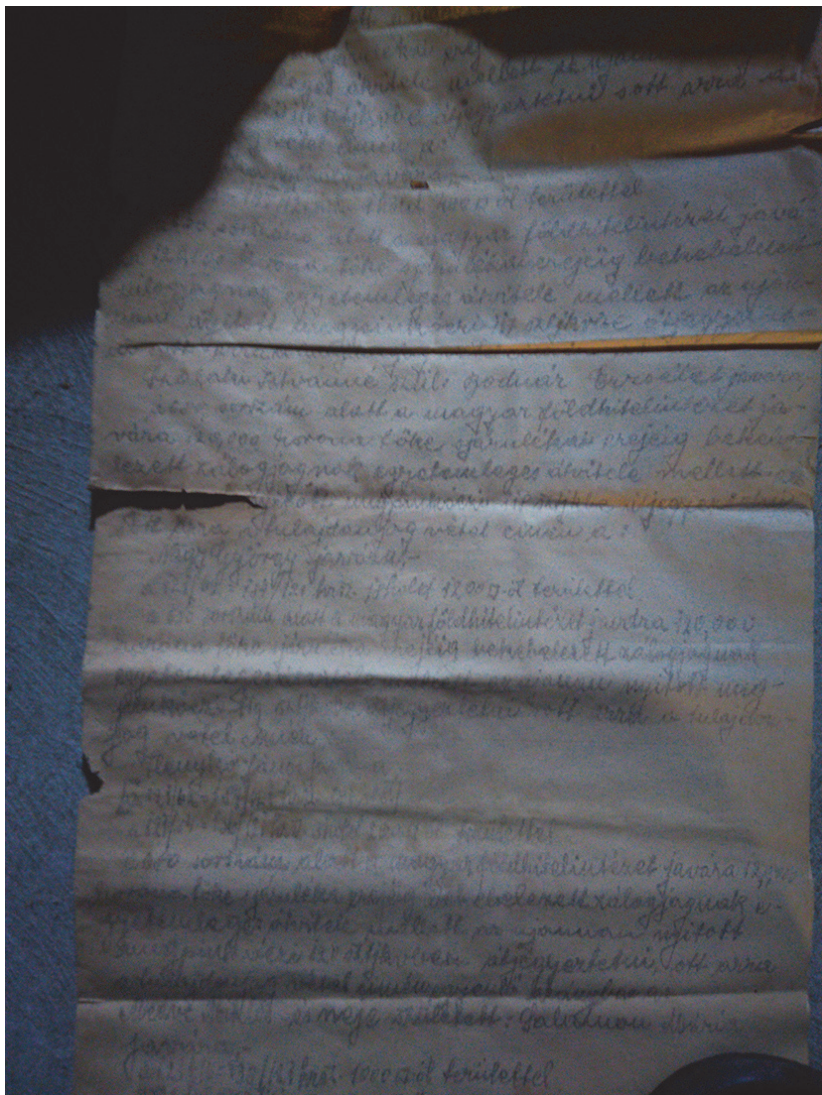
A katolikus ifjúsági szervezetek létrejöttében és működésében a két világháború közötti Kárpátalján fontos szerepet töltött be az Actio Catholica, azaz a Katolikus Akció nevű mozgalom is. A Katolikus Akció az egyház kiemelkedően fontos mozgalma volt az I. világháború és a II. Vatikáni Zsinat (1962–1965) közötti időszakban. XI. Piusz pápa szorgalmazására a világ számos országában hozták létre azzal a céllal, hogy a világi híveket jobban bevonják az egyház életébe. A szervezet országonként eltérő módon munkálkodott. A Szentszéknek egyetlen kikötése volt csupán, hogy mindenhol működjön együtt a püspökkel. A mozgalom főként a fiatalokat igyekezett megszólítani. Magyarországon 1932-ben jött létre,¹⁰ s innen terjedt át Szlovákia és Kárpátalja területére. Öt szakosztálya volt: a hitbuzgalmi és erkölcsi nevelési, a művelődési, a sajtó, a szociális és karitatív és a szervezési szakosztály.¹¹ Ezek közül Kárpátalján leginkább a hitbuzgalmi és a szociális, illetve karitatív szakosztály működött. A Katolikus Akció a két világháború közötti Kárpátalján nem működhetett volna a Hitterjesztés Ügye Társaság, valamint Ilniczky kanonok munkássága nélkül.

Az 1919–1939 között Kárpátalján megalakuló és működő katolikus ifjúsági egyesületek mind a római katolikus, mind a görögkatolikus fiatalságot igyekeztek megszólítani. Meg kell jegyeznünk azonban, hogy ez kezdetben kevés sikerrel járt, mivel a két katolikus egyház ugyan hasonlóan gondolkodott a fiatalokkal kapcsolatban, mégis megpróbáltak külön-külön ifjúsági szervezeteket létrehozni. Idővel mégis közös irányt vett a két egyháznak a fiatalok körében való „szervezkedése”. Az egyik legkorábban létrejött ifjúsági egylet Kárpátalján a Szívgyárda nevű szervezet volt. Az egylet Magyarországon alakult meg 1920-ban, és egészen 1948-ig működött. Kárpátalján csak később kezdte meg tevékenységét.

Az egyletről kárpátaljai vonatkozású levéltári források nem állnak rendelkezésre. Csupán nemrég feltárt magániratokból és egyik tagjának elbeszéléseiből tudunk alaposabban eligazodni a Szívgyárda működésével kapcsolatban. Az egyesület a Jézus Szentséges Szívét tisztelő és Jézusért apostolkodni kívánó 6–14 éves fiúkat és lányokat gyűjtötte egybe (a Jézus Szíve Szövetség gyermek tagozata) Kárpátalján és Szlovákiában. Alapelve szerint a Jézus Szíve-tisztelet szeretetre tanít, és a legfőbb erényeket is kedvessé, vonzóvá teszi a gyermeklélek számára (kötelességteljesítés, áldozatkészség, alázatosság). Az egylet céljai között szerepelt a valláserkölcsi és a hazafias nevelés

¹⁰ SERES Ferenc, *Mihalovics Zsigmond élete és művei* (Pilisszentlélek, Út, Igazság, Élet, 1993) 30.

¹¹ MIHALOVICS Zsigmond, *Az Actio Catholica szociális és karitatív munkája* (Budapest, Actio Catholica elnöksége, 1944) 6.

A SZÍVGÁRDA UNGVÁRI RÉSZLEGÉNEK KÉZÍROTT NAPLÓBEJEGYZÉSE
(Medve Margit tulajdona)

elmélyítése és a családi élet megszerettetése.¹² A gyermekapostolkodás első-sorban a családra irányult, az egyház így kívánt hatást gyakorolni a szülőkre, hogy ők is megéljék a keresztény hitet (rendszeres templomba járással, áldo-

¹² Szívgyárda ungvári részlegének kézírott naplóbejegyzése (Medve Margit tulajdona, 1947. aug. 9.)

zással, gyónással).¹³ Emellett pedig nem titkoltan a gyerekapostolkodástól várták azt is, hogy megállítja a skizmamozgalmat¹⁴ a magyar ajkú katolikus-ság körében. A Szívárdába kisebb avatási szertartás keretében a már elsőáldozó gyerekeket vették fel.¹⁵

Felépítését tekintve a Szívárda igyekezett minden iskolában tagokat toborozni. Erre gyakran a falusi gyerekek és szüleik között sokkal nagyobb visszhangra találtak, mint a városiak körében. A szívárdisták szakaszokba rendeződtek, melyek élén szakaszvezetők álltak. A szakaszok – általában 4–5 szakasz – alkották a gárdacsapatot, élén a csapatvezetővel. A csapatvezetők felnőttek voltak, katolikus tanítók, tanítónők vagy hitoktatók.¹⁶

A szívárdista gyermekeket az iskola utáni időben, hétfvégeken és szünidőben is foglalkoztatta az egylet. A kisebbek és a nagyobbak számára két- vagy háromhetente, de havonta legalább egy alkalommal rendszeres összejöveteleket tartottak, arra törekedve, hogy ezek légköre ne az iskolai viszonyokat idézze, hanem kedélyes, közvetlen, családias legyen. Ének, beszélgetés, játék közben került sor a gyakran egész napos lelkigyakorlatokra. Évente több ünnepséget (elsőáldozó bál, szüreti multság) és kirándulást is szerveztek, az egyház és a helyi kultúregyesületek támogatásával. Karácsonykor a gyerekek saját kezűleg készített ajándékokkal ajándékozták meg szüleiket, és olykor maguk is gyűjtést szerveztek a szegényebb gyerekek megsegítésére. Gyakran tartottak szülői értekezleteket, és évenként apák és anyák napját. Ungváron és Beregszászban gyermeknevelési előadásokat is szerveztek.¹⁷ A helyi egyesületek egészen 1943–44-ig működtek.

A Szívárda Kárpátalján igazán csak Ungváron és környékén, Beregszászban, Alsódomonyán és Nevickén működött jól. A nem magyar ajkú katolikus hívek körében nem tudott eredményeket elérni. A csapatvezetőket a csehszlovák hatóságok gyakran zaklatták otthonaiban és munkahelyükön is. Az ungvári egylet vezetőjét, Domonyi Reginát több alkalommal vitték be kihallgatásra az ungvári csendőrségre.¹⁸ A két világháború között Pásztor Ferenc beregszászi római katolikus plébános és pápai prelátus volt a Szívárda és az Actio Catholica legismertebb alakja.

¹³ *Szívárda. A Jézus Szívét tisztelő gyerekek szervezetének vezérkönyve* (Budapest, „A Szív” szerkesztősége, 1929³) 6.

¹⁴ A görögkatolikusok nagyszámú áttérése az ortodox hitre a 20. század első évtizedeiben. Bővebben lásd: MAYER Mária, *Skizmatikus parasztmozgalom Kárpátalján a XX. század elején*, in *Történelmi Szemle* (1971) 106–132.

¹⁵ Forrásközlő: Túri Márta, botfalvasi lakos, volt szívárdista (2012. ápr. 7.).

¹⁶ Forrásközlő: Túri Márta, botfalvasi lakos, volt szívárdista (2012. máj. 19.).

¹⁷ A Beregszászi Római Katolikus Egyház Kézirattára, Hirdetőkönyv, Pásztor Ferenc, 1939. jún. 11.

¹⁸ Forrásközlő: Túri Márta, botfalvasi lakos, egykori szívárdista (2012. febr. 17.)

Szlovákiában 1933-ban megalapították a Szlovenszkói Katolikus Ifjúsági Egyesület nevű egyházi szervezetet.¹⁹ Az egyesület a magyar állam és a katolikus egyház anyagi támogatásával működött. Eredményesen tevékenykedett az iskolákból kikerült magyar fiatalok körében, a magyar kultúra ápolását és a vallásos életre való nevelést célozva. Működésének jelentőségét mi sem bizonyítja jobban, mint hogy 1936-ban 130 fiú és 40 leányegyesülete működött egész Szlovákia területén, melyek mintegy 12 000 tagot és majd 300 tanítót számláltak.²⁰

A magyarországi, a szlovákiai és a kárpátaljai egyesületek szoros kapcsolatot ápoltak egymással. Kiváltképp igaz ez az utóbbi kettőre, amelyek különböző egyházi ünnepek alkalmával gyakran vendégeskedtek egymásnál. 1935. június 18-án Komáromban a komáromi Katolikus Legényegylet jubileumi gyűlése országos ünnepé szélesedett, amelyen több mint hatezren vettek részt Csehszlovákiából és az anyaországból.²¹

A két viláégés között eltelt majd húsz év során, amikor Kárpátalja Csehszlovákiához tartozott, nem a Szivgárda volt az egyetlen katolikus ifjúsági szervezet. Különböző egyesületek, szervezetek színesítették és erősítették az egyházi életet Kárpátalja-szerte. Ilyen volt például a Rózsafüzér Társulat, az Oltáregylet és a Katolikus Legényegylet. Ezek az egyesületek már az idősebb korosztályt voltak hivatottak megszólítani (16 és 21 év közötti fiúk és lányok). Tevékenységük és működésük nagyban hasonlított egymásra. Megszervezték a Leányklubot, a Mária Kongregációt, a Szentlélek Szövetséget és a Szent Zita egyesületet. Az imént felsorolt egyesületek tagjai közé csak lányok tartozhattak. A leányegyesületek a lelki nevelésen kívül felkészítették a fiatal lányokat a házassági életre is. Megtanították őket varrni, hímezni, főzni, mindarra, amit a korban egy asszonytól elvártak. Érdekes megjegyezni, hogy a leányegyesületeknél a falusi és a városi tagok aránya egyenlő volt.

A leányegyesületek mellett legényegyletek és felnőtt férfi egyesületek is működtek. Ilyen volt például a Pásztor Ferenc segítségével megalakult és működtetett Credo Egyesület (Jézus Neve Társulat) Beregszászon.²² Minden ifjúsági egyesület szorosan együttműködött más kultúregyesületekkel is, mint például a Podkarpatszka Rusi Magyar Kultur Egylettel vagy a Dalos

¹⁹ Державний архів Закарпатської області (Kárpátaljai Megyei Állami Levéltár), Фонд 21: Справа про організації академів на Підкарпатській Русі, Оп.3., Од. зб. 2553, 15 (1939).

²⁰ Державний архів Закарпатської області, Фонд 53: Установ католической молодежной організації, „Katolikus Ifjúsági Egylet” Оп. 1., Од. зб. 25 (1942).

²¹ Державний архів Закарпатської області, Фонд 21: Справа про організації академів на Підкарпатській Русі, Оп. 3., Од. зб. 2553, 15 (1939).

²² A Beregszászi Római Katolikus Egyház Kézirattára, Hirdetőkönyv, Pásztor Ferenc, 1941. jan. 12.

A RÓZSAFÜZÉR TÁRSULAT ZÁSZLÓJA
(a beregszászi római katolikus plébánia kiállítóterme)

Szövetséggel. Ezen együttműködések nagyon harmonikusnak bizonyultak, mivel tevékenységük kiegészítette egymást. Ez a nagyobb rendezvények alkalmával volt leginkább tetten érhető, mivel az ifjúsági egyleti tagokat mindig bevonták a bállok, tánchos esték és kulturális programok szervezésébe.

1939 közepére Kárpátalja egész területe visszakerült Magyarországhoz. A visszacsatolást követően Kárpátalján az egyházra is fontos szerep hárult az- zal kapcsolatban, hogy az „anyaországhoz visszatérőket” újra bekapcsolják a magyarországi kulturális és vallási életbe. Ekkoriban kevés állandó dolog volt az emberek életében, az egyik ilyen biztos pont az egyház lett.

A korábbi ifjúsági szervezetek működését felszámolták, fiatalok többsé- gét pedig egy teljesen új szervezetbe, az Országos Levente Mozgalomba tö- mörítették.²³

Ekkorra a korábban létrehozott egyházi ifjúsági szervezetek háttérbe szo- rultak, mégis voltak olyan személyiségek, akik folytatták az egyháznak a fi- atalokkal foglalkozó és szervezetekbe egységesítő hagyományát. 1940-ben Sztojka Sándor püspök (1890–1943) kezdeményezésére Ilnczky Sándor ve- zetésével megalakult a Görögkatolikus Ifjúsági Szövetség a KALOT (Kato- likus Agrárfjúsági Legényegyletek Országos Testülete) mintájára. A szerve- zethez mintegy nyolcezer 16 és 24 év közötti fiatal csatlakozott. A szervezet fő feladata az ifjúság Szent István-i szellemben történő nevelése volt.²⁴ A Görögkatolikus Ifjúsági Szövetség mellett a Szívgárda és az újonnan felállí- tott egyesületek keretében a Katolikus Akció is folytatta tevékenységét.

1941. november 28-án létrehozták a Katolikus Ifjúsági Egyletet, mely a budapesti KALOT helyi alapszervezete lett. Az egylet létrehozásának terve már 1937 táján felmerült.²⁵ Székhelye Kárpátalján Felsődomonya volt. A szervezet egyházi elnökének Homolya Pétert²⁶ választották.²⁷ Ő maradt az egyesület elnöke egészen 1944-ig, az egylet megszűnéséig.

A Katolikus Ifjúsági Egyesület hivatalos jelvénye a két arany búzakalász- sal körülvett kettős kereszt. Kerek pecsétje közepén az említett jelvény, kör- iratán az egyesület neve és székhelye szerepelt magyarul és szlovákul. Hiva- talos zászlója a vatikáni zászló színeiből állt.²⁸ A Katolikus Ifjúsági Egylet

²³ BOROS László, *A Leventemozgalmak és Kárpátalja 1938–1941*, in *Phd-konferencia 2013* (Debrecen, Balassi Intézet, 2013) 406.

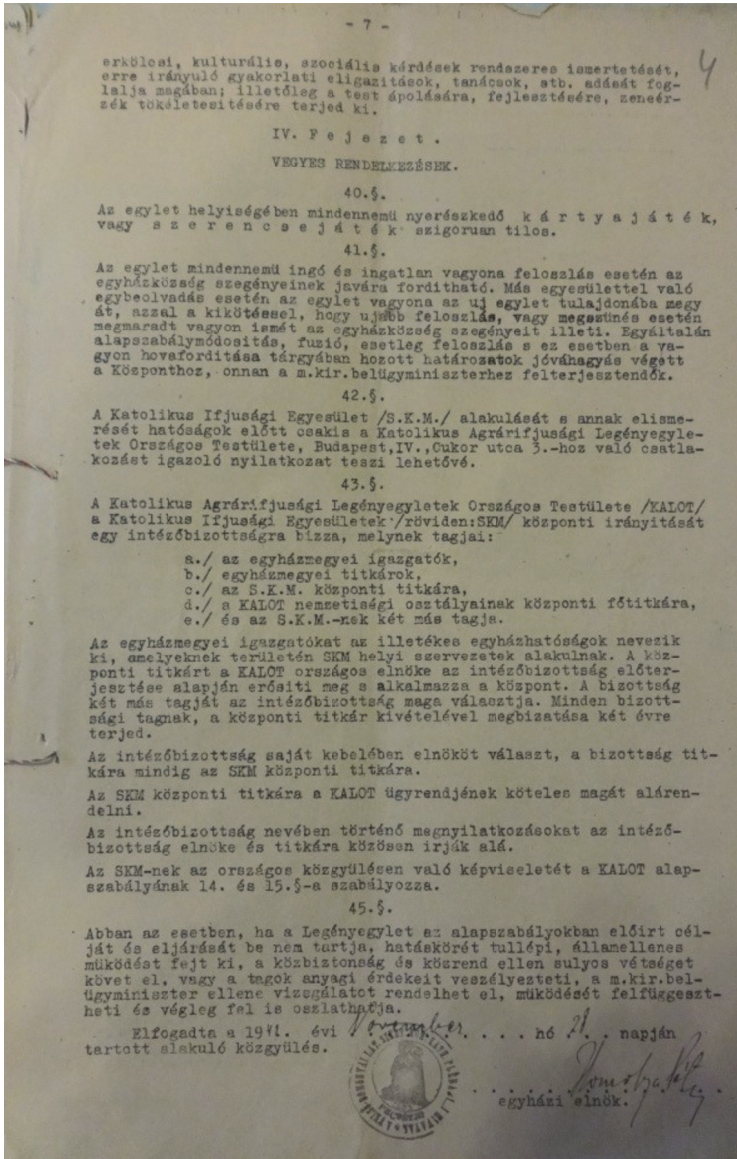
²⁴ *Kárpátalja 1919–2009. Történelem, politika, kultúra* (szerk. Fedinec Csilla – Vehes Mikola; Bu- dapest, Argumentum – MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, 2010) 175.

²⁵ Державний архів Закарпатської області, Фонд 53: Установ католицької молодожної організації, „Katolikus Ifjúsági Egylet” Оп. 1., Од. зб. 25, A Katolikus Ifjúsági Egylet alapító okirata, 1941, 32. o. Az okirat megtalálható a felsődomonyai plébánián is.

²⁶ Homolya Péter 1903. dec. 23-án született az akkori Ung vármegyei Nyárádkelecsényben (ma Szlo- vákia, szlovákul: Kapušianske Kľačany). 1928-ban került át Felsődomonyára mint segédlelkész. A következő évben Munkácson szintén hasonló beosztást látott el. 1930-ban adminisztrátorként dolgozott Kőrösmezőn, 1938-ban Nagybereznán plébános lett. 1941-ben tért vissza Felsődomonyára, majd ugyanezen évtől püspöki tanácsos. A szovjetrendszer bevezetése után, 1947-ben letartóztat- ták, s 1956-ig Vorkután (ma Oroszország, Komi Köztársaság) raboskodott. Visszatérve a rabság- ból Beregszászon dolgozott főesperesként. Itt is halt meg 1981. nov. 22-én 78 évesen.

²⁷ Державний архів Закарпатської області, Фонд 53: Установ католицької молодожної організації, „Katolikus Ifjúsági Egylet” Оп. 1., Од. зб. 25 (1942).

²⁸ Uo.

A KATOLIKUS IFJÚSÁGI EGYESÜLET ALAPÍTÓ OKIRATÁNAK utolsó oldala, rajta HOMOLYA PÉTER aláírása

megalakításának célja a helyi magyar (és szlovák) ifjúság egyesítése, a helyi hagyományok és kultúra ápolása. Folytatni szerették volna az 1939-ben

megszűnt Podkarpatska Rusi Magyar Kultur Egylet tevékenységét.²⁹ Az egyház azonban a keresztyény életvitel, a valláserkölcös és a családi értékek előtérbe állításával új alapokra szerette volna helyezni a magyar egyházi önszerveződést, így a magyar kultúra ápolása háttérbe szorult.

Az ifjúsági egylet hivatalosan két nyelven, magyarul és szlovákul működött, amit a szervezet alapszabályának 3. paragrafusában rögzített. Hivatalosan a szervezet neve Katolikus Ifjúsági Egylet, szlovákul Sdružanie katolíckoj mládeže volt.³⁰ A kétnyelvűség azzal magyarázható, hogy Budapest Kárpátalján nem akart éles, nemzetiségi határvonalat húzni, így mérsékelve a feszültséget a visszacsatolt területeken.

Az egylet célkitűzései között első helyen szerepelt a vallásos életre nevelés és a visszatérés a hagyományokhoz. Kezdetben nem volt egyszerű megfogalmazni, pontosan milyen irányban is fog majd tevékenykedni az egyesület. A vezetőség a szervezet céljait a következő pontokban fogalmazta meg:³¹

- A nőtlen katolikus földművesek és földmunkások valláserkölcösre nevelése.
- A népies és szociális érzések ápolása és elmélyítése.
- A földművelő élethivatás és a család eszméjének ápolása.
- A szak- és általános műveltség fejlesztése és szolgálata.
- A „nemes” szórakozásról való gondoskodás.

Ezek alapján jól látható, hogy az egylet az átlagember életét igyekezett könnyebbé tenni. A szervezet nagyon gyakorlatiasan működött. A vallási élet ápolása és a valláserkölcösre való nevelés céljából legalább kéthavonta előadásokat szerveztek, melyeket helyi vagy Budapestről és az ország más szegleteiből hívott papok tartottak. Az elhangzott témák főleg a család témakörére koncentráálódtak, s arra, hogy a mindennapi élet során hogyan lehet valaki mélyen vallásos és élhet Istennek tetsző életet. Az egylet több kárpátaljai falu bevonásával sokszor rendezett közös lelkigyakorlatokat is. Fontosnak tartotta az öntudatos élethivatást, a hazaszeretetet, a népi kultúra és a népszokások iránti elkötelezettséget. A magyar kultúra védelme és ápolása mellett egyúttal a helyi szlovákság kulturális életének gondozását is szem előtt tartotta.

²⁹ Державний архів Закарпатської області, Фонд 21: Переписка з окружними урядами про затвердження статуту Угорської культурно освітньої спілки на Підкарпатській Русі, Оп. 3., Од. зб. 3498 (1944).

³⁰ Державний архів Закарпатської області, Фонд 53: Установ католической молодежной організації, „Katolikus Ifjúsági Egylet” Оп. 1., Од. зб. 25 (1942).

³¹ Szívgyárda ungvári részlegének kézirott naplóbejegyzése (Medve Margit tulajdona, 1947. aug. 17.).

Az egyesület működése szigorú elveket követett. Nem volt egyszerű a tagjává válni, sem annak maradni, mivel a tagokra nagyon szigorú szabályok vonatkoztak. Ha valaki tag lett, az egyesület elvárta a megfelelő erkölcsös és vallásos viselkedést a mindennapi életben is. Részt kellett venni a közös programokban, s lehetőség szerint szervezni is azokat. Anyagilag is támogatni kellett az egyesület működését legalább a havi vagy éves tagsági díjak befizetésével. Aki nem élt példamutató életet, s nem törekedett értékes lenni az egyesületen belül, az nagyon hamar kint találhatta magát.

A Katolikus Ifjúsági Egyesület a kezdeti nehézségek ellenére aktívan működött Kárpátalján 1944-ig. Folyamatosan bekapcsolódott a hasonló magyarországi ifjúsági szervezetek munkájába, amelyekkel az előadásoknak és zárandólatoknak köszönhetően épített ki kapcsolatokat. Miután Kárpátalját ismét elcsatolták Magyarországtól, a szervezetnek már nem volt ereje az újraalakuláshoz. Az egyesület működése még bővebb tanulmányozásra szorul, hogy megállapíthassuk, milyen szerepet is játszott a kárpátaljai magyar (és szlovák nemzetiségű) lakosság mindennapi életében. Összességében azonban elmondhatjuk, hogy a visszacsatolt Kárpátalján ez volt az egyik olyan meghatározó szervezet, amely megpróbálta összefogni az itt élő katolikus nevelésben részesült ifjúságot, ezáltal erősítve bennük a vallás, az erkölcsös élet iránti elköteleződést.

A katolikus ifjúsági egyesületekről eddig feltárt iratanyag mélyebb betekintést enged Kárpátalja két világháború közötti és a világháború alatti történelmének eddig ismeretlen területeire.

Az I. világháború után Kárpátalján az Actio Catholica, a Katolikus Akció támogatásával a katolikus egyház egyre inkább a fiatalság felé fordította figyelmét. Az 1919–1939 között Kárpátalján megalakuló és működő katolikus ifjúsági egyesületek mind a római katolikus, mind a görögkatolikus fiatalságot igyekeztek megszólítani, aminek eredménye a különböző ifjúsági szervezetek megalakulása lett. A megszülető egyesületek a vallás-erkölcsi és hazafias nevelés elmélyítése, a családi élet megszerettetése mellett törekedtek a mindennapi élettel kapcsolatos dolgok – olvasás, írás, számolás, varrás, hímzés – tanítására is. A katolikus ifjúsági egyesületek működése a fiatalság minden korosztályát lefedte. A Szívgyárda egyesület a legfiatalabb korosztályt, a 6–14 év közötti gyerekeket fogta össze. Ezenkívül léteztek külön fiú- és lányegyesületek, mint a Szent Zita lányegylet vagy a Credo fiúegylet. Ezek az idősebb korosztályt, a 16–21 év közötti fiatalokat kívánták megszólítani. A katolikus ifjúsági egyesületek működése a magyar (szlovák, ruszin) közösségekre pozitív hatással volt. A vallásos élményen kívül az egyesületek jelentős kohéziós erőt jelentettek a gyerekek és fiatalok körében.